

СТАНОВИЩЕ

от **доц. д-р Евгения Калинова**, катедра „История на България“,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на **Лазар Желязков Щирков**,

редовен докторант по Съвременна българска история
в катедра „История на България“ – Исторически факултет,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

шифър на научната специалност: *05.03.06*

на тема: **Държавната институция Президиум на Народното събрание
(1947 – 1971)**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Дисертационният труд на Лазар Щирков представя цялостната история на една важна държавна институция – Президиума на Народното събрание, която до момента е била пренебрегвана в родната историопис, вероятно поради подчинената роля, която управляващата Комунистическа партия му отрежда в политическия живот на страната и поради убеждението, че той е лишен от особена специфика, тъй като копира чужд (съветски) модел. Така със самия избор на темата докторантът е поел научното предизвикателство да запълни тази празнина в историята на българските държавни институции, като подходи с възможностите и инструментариума на историческата наука към една проблематика, имаща твърде много допирни точки с правото и затова анализирана до момента най-вече от юристи.

Дисертацията е в обем от 330 страници, които включват увод, три глави, заключение, библиография и 24 приложения. Както хронологическите граници, така и структурата на дисертационния труд са естествени и логични – Президиумът съществува от 1947 до 1971 г. и изследването трябва да включва анализ на институцията като висш орган на държавната власт, представяне на отделните аспекти на дейността му и отношенията, в които се намира с останалите институции на централно и местно равнище. Това всъщност са и основните теми на трите глави на дисертацията. Те са предхождани от уместен увод за държавния глава в историческа ретроспекция, кратко посочване на юридическата и историческата литература по

проблема и представяне на изворовата база на дисертацията, която включва сериозно количество публикувани и архивни документи.

В първата глава Л. Щирков проследява възникването на идеята за нов висш орган на държавната власт след обявяването на България за република; различните виждания за неговия характер според проектите на отделните политически сили за нова конституция; устройството и правомощията му според текстовете на основния закон от 1947 г. Повечето от проблемите в първия параграф на главата вече са изяснени в историческата литература и докторантът се позовава основно на нея, но едно допълнително вглеждане в архивните документи в навечерието и след създаването на Коминформбюро през септември 1947 г. би могло да го наведе на интересни изводи за генезиса на идеята за Президиума и неговия характер. Самото изложение в главата започва някак внезапно (независимо от съобщаването на отделни факти), без да се изясни същността на историческите обстоятелства, при които първоначално Търновската конституция (и Регентският съвет като държавен глава) е възстановена, а след това се стига до референдум и нова конституция (съответно до новия висш държавен орган – Президиума). Като приносен момент трябва да се оцени проследяването на дебатите около изработването на Закона за Президиума на Народното събрание от февруари 1948 г., както и параграфът за устройството му. Адекватен е и анализът на съставите на Президиума за целия период на съществуването му, като докторантът съвсем правилно е наблегнал на изводите (илюстрирани с отделни примери), докато фактическият доказателствен материал е изнесен в приложенията. Безспорно необходим е и параграфът, посветен на председателите на Президиума на Народното събрание, за които Л. Щирков е направил основателния извод, че това са „лица, които нямат амбицията да се борят за първото място в управлението на страната“ (с. 57) и не са сред най-авторитетните политици, което е доказателство за подчинената позиция на Президиума спрямо ръководството на Комунистическата партия.

Втората глава на дисертацията разглежда различните аспекти от дейността на Президиума на Народното събрание, на които са посветени отделни параграфи: “Издаване на укази”; “Тълкуване на законите”; “Учредяване на ордени и почетни звания и награждаване с тях”; “Опращане на несъбираеми държавни вземания”; “Упражняване правото на помилване”; “Наименуване и преименуване на обекти с национално значение”; “Работа с жалби, сигнали и предложения”; “Ратифициране и денонсиране на международни договори”; “Международна дейност”. Изложението е

съчетание между използваната от докторанта правна литература и конкретноисторическото изследване, извършено върху богат архивен материал най-вече от фонда на Народното събрание в Централния държавен архив, като докторантът се е опитвал да внесе и акценти от общия исторически фон, за да обясни промените в ролята и мястото на Президиума в общественно-политическия живот на страната. В изложението има ценна информация (особено в III, IV, V и VII параграф), която би представлявала интерес за историци, разработващи различни проблеми от съвременната история, които имат допирна точка с дейността на Президиума.

В последната глава на дисертацията са представени „взаимоотношенията“ на Президиума на Народното събрание с другите държавни органи на НРБ - Народното събрание, Министерския съвет, отделни министерства, органи на съдебната власт и местни органи на държавната власт. Поради естеството на материята тук (най-вече в първите два параграфа, но и в четвърти и пети) са налице някои повторения с първа глава, които докторантът би могъл да избегне и да изведе само най-важните специфики на взаимоотношенията. В главата обаче се съдържа и нова информация, чиято стойност още повече щеше да се открие, ако на моменти описателството не надделяваше над анализа. Струва ми се, че не особено мотивирано в тази глава е „пришит“ последният параграф за „прехода от Президиум на Народното събрание към Държавен съвет на НРБ“, тъй като очевидно не става дума за „взаимоотношения“ между два органа, след като единият е заместен от другия. Същевременно проблемът е много важен и Л. Щирков с основание се спира на него, като въз основа на архивни документи откроява логиката на замяната на единия орган с другия и анализът само би спечелил, ако докторантът бе поставил този процес в по-широкия общественно-политически контекст на ставащото в България и Източна Европа в края на 60-те и началото на 70-те години. Би могло да се помисли и за различен подход към заключението на дисертацията, което в този си вид по същество е резюме на основния текст. Необходимо е да се подчертае, че библиографията в края е изрядно оформена, а многобройните приложения са важно допълнение към основния текст. В стилово отношение изложението е на много добро равнище, което не винаги е лесно постижимо при подобен род изследвания.

В заключение бих искала да подчертая, че дисертационният труд на Лазар Щирков има всички качества, които ми позволяват да препоръчам убедено на уважаемото научно жури да присъди на младия колега образователната и научна степен „доктор“.

30 август 2011 г.

доц. д-р Евгения Калинова

